

KURS 8 · ØKT 1

Hva vet de om meg?

10. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan nevne seks typer digitale spor, forklare at spor sammen sier mer enn hvert for seg, og skille mellom det man kan slå fast, det man kan gjette og det man ikke vet.

Kort fortalt: elevene følger døgnet til Maja, 14 år og oppdiktet, gjennom tolv digitale spor: bussbillett, søk, chat, treningsklokke og mer. De finner hvilke typer spor hvert kort gir, og skriver hva noen kan slå fast, gjette eller ikke vite om henne. Elevene skal gå ut av timen med at hvert spor sier lite, men at mange spor sammen sier mye, også om andre enn Maja.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut sporkortene, ett sett per gruppe på tre eller fire: [sporkort.pdf](#) (tolv kort). Klipp ut kortene.
- Skriv ut sporkartet, ett per gruppe: [sporkart.pdf](#). Side 1 er rutenettet, side 2 konklusjonsarket.
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-1.html](#). Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Maja er oppdiktet. Elevene skal ikke fortelle om sine egne spor. Si det høyt før øvelsen.

Det du trenger å vite

Personopplysninger er alt som kan knyttes til en person: navn, men også posisjon, bilder, søk, stemme og kjøp.

Seks typer spor: posisjon, kjøp, søk og tekst, ansikt og stemme, kropp og helse, kontakter og andre. Ansikt og stemme regnes som særlig beskyttet når de brukes til å kjenne en person igjen. Det gjør helseopplysninger også.

Ett spor sier lite, mange sier mye. En bussbillett alene betyr lite. Posisjon om natta og på hverdager viser til sammen hvor Maja bor og går på skole.

Du er med i andres spor. Når Maja skriver om venninnen Sara i en chat, eller tar bilde med venner i bakgrunnen, er det også deres opplysninger.

Eksempler på hva elevene kan komme fram til:

Påstand om Maja	Vurdering
Hun kan finnes igjen ved å se hvor mobilen er om natta	Kan slås fast (posisjon natt og morgen)
Hun går på en skole på en bestemt adresse	Kan slås fast (hverdager 08 til 15)
Hun driver med løping	Kan slås fast (klokke og rute)
Hun har en bestevenninne som heter Sara	Sikkert at Maja skrev det, ikke at Sara vet det
Hun er stresset før prøver	Gjetting. Ett søk og en kveld uten søvn beviser ikke det
Hun vil kjøpe sko	Gjetting. Hun så på dem, men kjøpte ikke
Hun har dårlig råd	Vet man ikke
Hun sover dårlig	Vet man ikke ut fra ett døgn

De fleste elever tror først de vet mer enn sporene viser. Poenget er at sporene likevel sier mye om hvor hun bor, går på skole og hva hun driver med.

I kurs 8 kommer faktadelen før det praktiske, fordi kurset er på 10. trinn.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: personopplysninger og spor	3 til 6	6 til 10 min
Praktisk: Majas døgn	7	14 til 18 min
Diskusjon	8	6 til 10 min
KI-logg	9	3 til 5 min

Lysbilde 10 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min

KJERNE

Lysbilde 1 og 2. Del ut en lapp til hver elev.

Si: «Hva tror du mobilen din vet om deg etter en vanlig dag? Skriv det på lappen. Ingen skal lese den høyt.»
Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min

KJERNE

Lysbilde 3. Si: «Personopplysninger er alt som kan knyttes til en person. Ikke bare navn, men også hvor du er, bilder, hva du søker på, stemmen din og hva du kjøper.»

Lysbilde 4. Si: «Vi deler sporene inn i seks typer.» Les de seks typene. «Ansikt, stemme og helse regnes som særlig beskyttet.»

Lysbilde 5. Si: «Ett spor sier lite. En bussbillett betyr ikke mye. Men mange spor sammen kan vise hvem du er, hvor du bor og hva du driver med.»

Lysbilde 6. Si: «Du er også med i andres spor. Et bilde av en venn er vennens opplysninger, ikke bare dine.»

2. Praktisk

14 til 18 min

KJERNE

Lysbilde 7. Grupper på tre eller fire. Del ut sporkortene og sporkartet.

Si først: «Maja er oppdiktet. Ikke fortell om deres egne spor.»

Trinn 1: legg kortene i rekkefølge (2 til 3 min). **Si:** «Legg de tolv kortene etter klokkeslett.»

Trinn 2: fyll ut sporkartet (5 til 6 min). **Si:** «For hvert kort setter dere kryss for hver type spor kortet gir. Ett kort kan gi flere typer.»

Trinn 3: hva kan man si om Maja? (6 til 8 min). **Si:** «Skriv åtte påstander om Maja på side 2. Plasser hver i en kolonne: kan slås fast, kan gjettes eller vet man ikke. Skriv hvilke kort som støtter påstanden.»

Se etter, og spør:

- Påstander som går lenger enn sporene, for eksempel «Maja er stresset» ut fra ett søk. Spør: «Hvor mange kort støtter den?»
- Grupper som ser at posisjonen om natta og på skoledager viser hvor Maja bor og går på skole. Be dem si det til klassen i diskusjonen.
- Grupper som oppdager at Sara og vennene i bakgrunnen også er i sporene.

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 8. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Hva kan noen konkludere om Maja som hun ikke ville delt?» (Hvor hun bor og går på skole, hvem vennene hennes er.)
- **Utdyping:** «Hvem kan ha nytte av å vite dette, og hvem kan bruke det mot henne?» (Annonserer, apper. Noen som vil finne henne.)
- **Utdyping:** «Hva av dette har Maja selv valgt å dele, og hva har hun ikke tenkt på?» (Hun valgte å chatte. Hun tenkte trolig ikke på posisjonen.)
- **Utdyping:** «Sara er nevnt i en chat. Har Maja rett til å dele opplysninger om Sara?» (Saras opplysninger er Saras. Ikke ett enkelt svar.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 9. Elevene ser på lappen fra starten. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hva ville du ikke ha delt, og hvorfor?»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurte på ...»

Si: «Skriv generelt, ikke om deg selv.» Har dere dårlig tid, flytter du denne delen til starten av økt 2.

Misforståelser å følge med på

- At det bare er navn og adresse som er personopplysninger.
- At ett spor aldri kan skade.
- At sporene er «bare data» og ikke handler om personen.
- At gjetting er det samme som å vite.

Tilpasning

- **Kort tid:** hopp over konklusjonsarket og la gruppene velge tre påstander.
- **Mer tid:** gruppene lager sitt eget døgn for en oppdiktet person, og bytter med en annen gruppe.

Kilder og kreditering

- GDPR (personvernforordningen) art. 4 og 9 om personopplysninger og særlige kategorier.
- Døgnet til Maja og alle spor er oppdiktet.